

08.04.2011 р. № 439/2011. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/439/2011>.

2. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=3038-17>.

3. Стратегічне планування: навч. посіб. / М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, І. В. Дунаєв ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. – 228 с.

4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015) «Шляхом європейської інтеграції» / [А. С. Гальчинський, В. М. Заєць та ін.]; Нац. ін-т стратег. досліджень; Ін-т екон. прогнозування НАН України; Мін. економіки та з питань європейської інтеграції України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

5. Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації. Експертна доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до Послання Президента України В. Януковича до Українського народу / [А. В. Єрмолаєв, Я. А. Жаліло, О. В. Литвиненко та ін.]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2010_Book/Poslanya_2010/ukr.pdf.

6. Шершньова З. Є. Стратегічне планування: навч. посіб. / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська; – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.

УДК 351:323.113(=161.2)

Викторія Кованда

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ІЗ ЗАКОРДОННИМИ УКРАЇНЦЯМИ ЯК ФАКТОР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В статті розкрито можливості адаптації досвіду співпраці зарубіжних країн з їхніми діаспорами до українських реалій, визначені основні проблемні питання у сфері державного управління, вирішення яких дозволить збільшити ефективність співпраці із закордонними українцями, представлено практичні рекомендації щодо поліпшення співпраці України з закордонними українцями.

Ключові слова: закордонне українство, закордонні українці, досвід зарубіжних країн, державне управління, діаспора, співпраця із закордонними українцями.

✎ Вивчення феномену української діаспори, практична потреба у підвищенні ефективності співпраці з закордонними українцями є важливими як для України, так і для зарубіжних українців. Це дозволить ефективно використовувати обопільний потенціал для забезпечення етнічної ідентичності та задоволення політичних, економічних, культурних та інших інтересів.

✎ Проблеми взаємозв'язку України з українською діаспорою за останні роки приділялася особлива

увага. Інтерес до неї посилюється як з боку держави, так і з боку закордонних українських громад. Це знайшло відображення у проведенні низки конференцій, з'їздів, форумів; підготовці наукових монографій, дисертаційних досліджень, методичної літератури. Все частіше науковці звертаються до виявлення можливостей використання зарубіжного досвіду для підвищення ефективності співпраці України із закордонними українцями [1–3].

Відаючи належне теоретичному та практичному значенню досліджень наукової спільноти, зазначимо, що в умовах поглиблення процесів глобалізації, поширення світових комунікаційних мереж, активізації між-етнічної та міжкультурної взаємодії потреба наукової розробки й конкретизації широкого кола проблем стає дедалі все актуальнішою.

✎ Узагальнення досвіду взаємодії громад української діаспори з органами державної влади України та виявлення недоліків у сфері державного управління, які перешкоджають взаємодії України з українською діаспорою, дозволило більш чітко сформулювати проблемні питання, вирішення яких дозволить збільшити ефективність співпраці із закордонними українцями.

По-перше, ключовим питанням цілеспрямованої співпраці з закордонним українством щодо сприяння забезпеченню національних інтересів України у сьогоденні є централізація державного управління при взаємодії України з закордонними українцями.

По-друге, на сучасному етапі взаємодії органів державної влади із громадами української діаспори недостатньо використовується потенціал змішаних міждержавних комісій, що залишаються білатеральним й досить ефективним механізмом реалізації та регулювання державної політики співпраці із закордонним українством на основі загальноновизнаних міжнародних норм та принципів.

По-третє, потребують утвердження авторитету та державної підтримки щодо фінансового та матеріального забезпечення діяльності громадські організації України, які спеціалізуються на співпраці з діаспорою.

По-четверте, кращого фінансування та законодавчого забезпечення вимагає програма реєміграції, тобто повернення на історичну Батьківщину.

По-п'яте, проблеми закордонного українства, як і діяльність інститутів державного управління, у сфері співпраці з закордонними українцями не отримують медійної підтримки, що негативно впливає на результати формування політичного іміджу України у світовій спільноті.

✎ Мета цієї статті полягає у тому, щоб представити досвід співпраці закордонних країн з їхніми діаспорами як важливий чинник розвитку співпраці України з закордонними українцями, а також показати можливості використання закордонного досвіду взаємодії з діаспорою в українських реаліях, що забезпечить зростання ефективності співпраці України із закордонними українцями.

✎ Якщо узагальнити зарубіжний досвід співпраці Угорщини, Польщі, Румунії та КНР з власними діаспорами, то можна виділити низку механізмів й прийомів, котрі можливо адаптувати для більш ефективної співпраці України з закордонними українцями.

В усіх країнах, досвід яких був розглянутий в цьому дослідженні, існує один центральний орган, що відповідає за реалізацію державної співпраці з діаспорами. Так, у Польщі цю роль виконує МЗС, в Угорській Республіці – Відомство угорців тощо. В Україні на сьогодні такий орган створений [4], але не прописана його підпорядкованість й відповідальність, не визначений його

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Виклад основного матеріалу

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

склад / структура, механізми та способи практичної взаємодії із закордонним українством.

Отже, для того, щоб законодавчо визначений центральний орган виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями міг ефективно виконувати власні функції, пропонуємо адаптувати досвід Угорської Республіки.

Окрім того, можна адаптувати досвід Польщі, Румунії щодо структури державних органів, що відповідають за співпрацю з їхніми діаспорами. В даному випадку можна запропонувати структуру центрального органу у справах співпраці із закордонними українцями, яка б включала до себе два напрямки: за територіальним та галузевим спрямуванням. При цьому структура центрального органу буде наступною: Голова центрального органу, що призначається Прем'єр-міністром України за поданням Міністра Кабінету Міністрів України; два заступники та відповідальний секретар, що призначаються Міністром Кабінету Міністрів України за поданням Голови центрального органу. Практичну роботу з закордонними українцями здійснюють Національна комісія з питань закордонних українців, Департамент з питань культури та публічної політики та Департамент з питань зв'язків з закордонними українцями. У складі останнього можна виділити наступні територіальні підрозділи: 1 – зв'язки з українцями ближнього зарубіжжя (країн, сусідніх з Україною); 2 – зв'язки з українцями дальнього зарубіжжя (не сусідніх з Україною країн).

Враховуючи вищевказане, пропонуємо адаптувати польський та угорський досвід, згідно з яким при кожному Департаменті створюються функціональні управління: стратегії, аналізу та планування, діяльності преси та документації, організаційної роботи, інформатики, розвитку і підтримки підприємницької діяльності, економічне, юридичне.

Що стосується запропонованого Департаменту з питань культури та публічної політики, то головним завданням його повинна стати підтримка заходів та матеріалів, які створюють «промоушен» України за кордоном.

Також можемо запропонувати звернути увагу на польський досвід дипломатичної діяльності Міністерства закордонних справ Республіки Польща. Зокрема, використовувати окрім діяльності Змішаних міжурядових комісій мережу програм і заходів. Так, можна запропонувати розробку спільних з країнами Європейського Союзу проектів, що будуть спрямовані на зміцнення співпраці ЄС зі східними сусідніми державами, та проектів, які передбачають співробітництво і підтримку в галузі розбудови та зміцнення демократії, моніторингу та оцінки ситуації з дотримання прав людини та основних свобод громадянина, зміцнення незалежності інституцій громадянського суспільства у країнах, сусідніх з Україною, які ще не є членами ЄС.

При вирішенні цього питання також можна адаптувати досвід Польщі, яка для утворення й підтримки діяльності Польських інститутів запрошує фанатів своєї справи з числа місцевих експертів, які професійно володіють польською мовою, добре знаються на ситуації в країні перебування та мають широкі налагоджені контакти в місцевих культурних середовищах. Серед вимог до кандидатів обов'язковим є добре знання мистецьких кіл країни, в якій вони працюють, відмінне знання і любов власної культури, щоб мати змогу іншим представити її так, щоб людина якщо не відразу полюбила, то обов'язково щоб зацікавилася і хотіла більше довідатися про країну.

Переваги такого підходу є в тому, що представники громадських організацій, які спеціалізуються на співпра-

ці з закордонними українцями, вже мають певний досвід у різних галузях взаємодії з закордонними українцями та, як правило, є ентузіастами й фанатами власної роботи. Окрім того, вони не потребують значних фінансових витрат для забезпечення власної діяльності, проте для них необхідна наявність елементарної матеріальної бази (приміщення, оргтехніка, матеріали тощо), якої досить часто не має або ж вона знаходиться у незадовільному стані.

Тут можна адаптувати досвід КНР, яка зміцнює зв'язки не тільки з емігрантами, але й з реемігрантами та з родичами емігрантів і реемігрантів. Можна запропонувати спеціальне проведення з'їздів реемігрантів і родичів за участю вищих керівників України. До того ж, можна було б запропонувати поставити ці дві категорії громадян в один ряд з закордонними українцями як єдиний об'єкт державної політики щодо співпраці з закордонними українцями.

Стосовно економічної складової співпраці з закордонними українцями також доцільно перейняти досвід Китаю, в якому створені різноманітні канали зв'язку з потенційними інвесторами, практикуються різноманітні форми інвестицій, заохочується ввезення технологій і експорт готової продукції. При цьому емігранти з іноземним громадянством в питаннях інвестицій фактично прирівняні до емігрантів-китайських громадян. Використання такого досвіду поліпшило би економічні умови в нашій країні та привабило б закордонних українців до участі в економічному житті України.

Також можна запропонувати надання пільгових умов для освоєння землі та господарювання на неї в якості заохочення для інвестицій закордонних українців. Окрім залучення емігрантів-українців до бізнесу в Україні, це сприяло би підйому сільського господарства в нашій державі.

Наступний цінний досвід КНР – надання права закордонним українцям доручати своїм родичам або друзям в Україні бути їх представниками і від імені інвестора створювати підприємства, що будуть користуватися певними пільгами порівняно з іншими іноземними громадянами.

З досвіду Польщі Україна могла б перейняти широке висвітлення проблем закордонних українців у державах їхнього проживання. Це сприяло б підвищенню громадського контролю над вирішенням існуючих проблем закордонних українців, а отже, забезпечило б своєчасне та більш повне виконання прийнятих на себе державними органами зобов'язань щодо закордонного українства. Крім того, Україна могла б, як і Польща, активно використовувати медійну підтримку співпраці з закордонним українством для просування власного іміджу у світовому товаристві, що сприяло б розбудові та підтримці позитивного іміджу нашої держави за кордоном.

Ще одним стабільним проектом, на який щороку необхідно виділяти бюджетні кошти, повинно стати забезпечення безперебійної діяльності інтернет-ресурсів МЗС (у тому числі посольств і консульств) та центрального органу виконавчої влади щодо співпраці із закордонними українцями.

На основі проведеного дослідження розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення державного управління та нормативно-правової бази в сфері співпраці з закордонними українцями:

- центральний орган виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями (далі – центральний орган) пропонуємо визначити як державний компетентний адміністративний орган,

- підзвітний Кабінету Міністрів України. Виконання контрольних функцій за діяльністю цього органу доцільно покласти на Міністра Кабінету Міністрів України. Керівника центрального органу має призначати і звільняти Прем'єр-міністр України за поданням Міністра Кабінету Міністрів України. Фактично центральний орган повинен стати самостійним державним органом із власною чітко визначеною структурою, обов'язками, правами й бюджетним фінансуванням;
- доцільно включити до складу центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями Національну комісію з питань закордонних українців;
  - структура центрального органу у справах співпраці із закордонними українцями має включати до себе два напрямки: за територіальним та галузевим спрямуванням. При цьому структура центрального органу буде наступною: Голова центрального органу, що призначається Прем'єр-міністром України за поданням Міністра Кабінету Міністрів України; два заступники та відповідальний секретар, що призначаються Міністром Кабінету Міністрів України за поданням Голови центрального органу. Практичну роботу з закордонними українцями здійснюють Національна комісія з питань закордонних українців, Департамент з питань культури та публічної політики та Департамент з питань зв'язків з закордонними українцями. У складі останнього виділити наступні територіальні підрозділи: 1 – зв'язки з українцями ближнього зарубіжжя (країн сусідніх з Україною); 2 – зв'язки з українцями дальнього зарубіжжя (не сусідніх з Україною країн);
  - при кожному Департаменті створити функціональні управління: стратегії, аналізу та планування, діяльності преси та документації, організаційної роботи, інформатики, розвитку і підтримки підприємницької діяльності, економічне, юридичне;
  - головним завданням Департаменту з питань культури та публічної політики повинна стати підтримка заходів та матеріалів, які створюють «промоушен» України за кордоном;
  - використовувати окрім діяльності Змішаних міжурядових комісій мережу програм і заходів, таких як розробка спільних з країнами Європейського Союзу проектів, що будуть спрямовані на зміцнення співпраці ЄС зі східними сусідніми державами, та проектів, які передбачають співробітництво і підтримку в галузі розбудови та зміцнення демократії, моніторингу та оцінки ситуації з дотримання прав людини та основних свобод громадянина, зміцнення незалежності інституцій громадянського суспільства у країнах, сусідніх з Україною, які ще не є членами ЄС;
  - використання потенціалу громадських організацій, котрі спеціалізуються на співпраці із закордонними українцями, що дозволить створити інституції, подібні до польських інститутів, діяльність яких була б спрямована на створення позитивного іміджу України за кордоном та популяризації української культури;
  - спеціальне проведення з'їздів реемігрантів і родичів за участю вищих керівників України;
  - поставити ці дві категорії громадян в один ряд з закордонними українцями як єдиний об'єкт державної політики щодо співпраці з закордонними українцями;
  - створити постійні канали зв'язку з потенційними інвесторами з числа закордонних українців, заохочувати ввезення технологій і експорт готової продукції через вказані канали.
  - закордонних українців з іноземним громадянством в питаннях інвестицій фактично прирівняти до емігрантів-українських громадян;
  - надання пільгових умов для освоєння землі та господарювання на ній в якості заохочення для інвестицій закордонних українців;
  - надання права закордонним українцям доручати своїм родичам або друзям в Україні бути їх представниками і від імені інвестора створювати підприємства, що будуть користуватися певними пільгами порівняно з іншими іноземними громадянами;
  - широке висвітлення проблем закордонних українців у державах їхнього проживання, що сприятиме підвищенню громадського контролю над вирішенням існуючих проблем закордонних українців, а отже, забезпечить своєчасне та більш повне виконання прийнятих на себе державними органами зобов'язань щодо закордонного українства;
  - активно використовувати медійну підтримку співпраці з закордонним українством для просування власного іміджу у світовому товаристві, що сприяло б розбудові та підтримці позитивного іміджу нашої держави за кордоном;
  - забезпечення безпечної діяльності інтернет-ресурсів МЗС (у тому числі посольств і консульств) та центрального органу виконавчої влади щодо співпраці із закордонними українцями.
- ⇒ Отже, саме вивчення зарубіжного досвіду щодо взаємодії із діаспорами дозволяє встановити шляхи розвитку співпраці з закордонними українцями, використовувати перевірені та високоефективні методи і прийоми державного управління, відкидаючи неефективні чи такі, що не можуть бути використані в умовах українських реалій. Таким чином, зарубіжний досвід виступає одним з факторів розвитку державного управління в галузі співпраці із закордонним українством.

Література.

1. Аза Л. О. Українці Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку / Л. О. Аза, А. А. Попок, О. В. Швачка. – К. : Соціс – Рівне : «Ліста», 1999. – 88 с.
2. Горелов Д. М. Інституційна інтеграція української діаспори в громадянське суспільство у державах поселення / Д. М. Горелов // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 50–58.
3. Лагутов Ю. Е. Політико-управлінські засади взаємодії України з українською діаспорою в державах Європейського Союзу: дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.01 / Лагутов Юрій Ернестович. – К., 2008. – 227 с.
4. Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус закордонних українців» від 9 лютого 2012 р. № 4381-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4381-17>.
5. Про закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 р. № 1582-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>.